

13.10.2023

Asia: VN/18780/2023

Lausuntopyyntö valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman arviointiohjelmasta. (SOVA-lain mukainen ympäristöarviointi).

Lausunnonantajan lausunto

Onko valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmisteluun ja vuorovaikutuksen järjestämiseen näkemyksiä?

Valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmistelu sellaisena, kuin se ohjelma osiossa 2.6 esitetään, on lähtökohdiltaan hyvä. Vuorovaikutusta, keskustelutilaisuuksia ja lausuntokierroksia on tiheään, mikä on prosessin kannalta tärkeää. Pirkanmaan liitto kannustaa jo aikataulutettujen vuorovaikutuksen tilaisuuksien lisäksi panostamaan aktiiviseen tiedottamiseen, avoimuuteen ja lausuntokierrosta kevyempiin palaute ja -keskustelukanaviin sekä kommenttikierroksiin myös prosessin muissa vaiheissa.

Kohdistuuko voimassa olevan valtakunnalliseen liikennejärjestelmäsuunnitelman visioon tai tavoitteisiin muutostarpeita? Mikäli kyllä, millaisia muutostarpeita ja miksi? (Valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman arviointiohjelman sivut 10-11).

Huhtikuussa 2021 hyväksytyn ensimmäisen valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman visio ja tavoitteet ovat pääosiltaan edelleen ajankohtaisia. Saavutettavuus, kestävyys ja tehokkuus ovat edelleen ne kärjet, joita liikennejärjestelmätyössä tulee edistää. Suunnitelman toimeenpanon seuranta on osoittanut, että näitä tavoitteita ei kokonaisuudessaan ole kahdessa vuodessa onnistuttu edistämään erityisen hyvin.

Vuoden 2021 jälkeen Suomen liikennejärjestelmään merkittävimmin vaikuttanut tapahtuma on ollut Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan. Se on käytännössä katkaissut idän-yhteydet sekä korostanut huoltovarmuuden, varautumisen ja läntisten yhteyksien merkitystä koko Suomen turvallisuudelle, kaupankäynnille ja elinvoimalle. Helmikuussa 2022 täysimittaiseksi muuttunut sota ei osoita laantumisen merkkejä, vaan päinvastoin riski merkittävään eskalaatioon on ilmeinen. Samalla myös ilmastonmuutoksen torjuminen ja päästötavoitteiden saavuttaminen on vuoden 2023 näkökulmasta jälleen entistäkin perustellumpaa.

Pirkanmaan liitto katsoo, että yllä käsiteltyjen teemojen tulee näkyä selkeästi uuden valtakunnallisen liikennejärjestelmän visiossa, tavoitteissa ja toimenpiteissä. Saavutettavuus, kestävyys ja tehokkuus kärkinä toimivat hyvin, mutta kaipaavat mahdollisesti rinnalleen neljättä avainsanaa ja sen kehikkoa.

Onko suunnitelman vaikutusarviointiin ja SOVA-lain (8.4.2005/200 Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista) mukaisen ympäristöarvioinnin valmisteluun näkemyksiä?

Pirkanmaan liitto katsoo, että vaikutusten arviointiohjelmassa esitetty arviointikehikko on kattava. Valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman ulottuvuudet ovat moninaiset, mistä syystä myös vaikutusten arvioinnissa täytyy kyetä taipumaan moneksi. Kattava kehikko yhdessä vuosi vuodelta kokonaisvaltaisemman tietopohjan kanssa mahdollistaa paljon.

Pirkanmaan liitto muistuttaa, että strateginen liikennejärjestelmän kehittäminen on pitkällä aikajänteellä tapahtuva prosessi, jossa kehitetään loppupeleissä verkostoja. Tästä syystä vaikutusten arvioinnissa tulee panostaa kehittämistoimien kokonaisvaltaisiin vaikutuksiin ja kustannustehokkuuteen. Erityisesti rajallisen rahoitustason ja kustannusten jyrkän nousun myötä on vähät resurssit suunnattava sinne, missä ne hyödyttävät tehokkaimmin koko Suomea.

Ohjelman sivulla 16 todetaan varsin vakiintuneen käytännön mukaisesti, että vaikutusten arvioinnin vertailuvaihtoehtona käytetään tilannetta, jossa jo päätettyjen toimenpiteiden lisäksi ei tehtäisi uusia toimenpiteitä. Tätä ajatusmallia on kehitettävä suuntaan, jossa toimeentönnön sijaan vertaillaan eri toimenpiteiden tai toimenpidekokonaisuuksien vaikuttavuuksien eroja. Tätä logiikkaa voi soveltaa niin hankkeiden vertailuun kuin strategisten linjausten valintaan.

Alueellisten ominais- ja erityispiirteiden tunnistaminen on vaikutusten arvioinnissa tärkeää. Numeeriset arvot ja arviot kuten onnettomuustilastot, liikennemäärät, päästövähennyspotentiaali ja hankkeiden hyöty-kustannussuhteet ovat tärkeitä priorisoinnin kannalta, mutta ne täytyy asettaa alueelliseen kontekstiin. Alueellisen kokonaiskuvan muodostamista tukevat esimerkiksi alueellisena työnä toteutetut liikennestrategiat ja maakunnalliset liikennejärjestelmäsuunnitelmat. Myös alueellisten toimijoiden osallistaminen prosessiin on tärkeää.

Scarpellini Elisabet
Pirkanmaan liitto